

Tevhid Ehli Askerler için Cihad ve Dine Dair Öğütler

(Osmanlı Son Dönem Alay Müftüsü Hafız İzzet Efendi'nin
Cihada Dair Kaleme Aldığı Osmanlıca Risalesi)

موعظ الجهاد والدين لعساكر الموحدين

(Mevâ'izü'l-Cihâd ve'd-Din li-Asâkiri'l-Muvahhidin)

Yazar

Alay Müftüsü Hacı Hafız İzzet Efendi

Dirase ve Transkripsiyon

Dr. Mehmet Emin NAS

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 1863

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Kitabe

Yayın No | Publication Number: 162

Kitap Adı : Tevhid Ehli Askerler İçin Cihad ve Dine Dair Öğütler
Book Title : Mawā'iz al-Jihād wa'l-Dīn li-Asākir al-Muwaḥḥidin

ISBN : 978-625-5654-33-5

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786255654335

Yazar | Author: Alay Müftüsü Hacı Hafız İzzet Efendi

Dirase ve Transkripsiyon/Critical Study and Transcription:

Mehmet Emin Nas | orcid.org/0000-0002-4815-9446

Editor | Editor: Ahmet Aydın | orcid.org/0000-0001-5877-8841

Kurum | Institution: İğdır Üniversitesi

ROR ID: 05jstgx72

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Other

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1. Baskı

Sayfa Sayısı | Pages: 164 (xii + 152)

Yayın Tarihi | Publication Date: Şubat | February 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRKC2 - İslam hukuku (Fıkıh) | Islamic law (Sharia)

BISAC: REL037000 - İslam / Hukuk | Religion / Islam / Law

THEMA: QRP - İslam | Islam

LC Classification: KBP440 - İslam hukuku | Islamic law

DEWEY: 297.14 - İslam hukuku (Fıkıh) | Islamic law (Fiqh)

WoS Category: Din | Religion

WoS Citation Topics Meso: İslam Araştırmaları | Islamic Studies

WoS Citation Topics Micro: İslam Hukuku | Islamic Law

Scopus Subject Areas: Din Araştırmaları | Religious studies

Atf Bilgisi | Cite as: Nas, Mehmet Emin. (Haz.) *Tevhid Ehli Askerler İçin Cihad ve Dine Dair Öğütler*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Kitabe, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Tevhid Ehli Askerler için Cihad ve Dine Dair Öğütler

(Osmanlı Son Dönem Alay Müftüsü Hafız İzzet Efendi'nin
Cihada Dair Kaleme Aldığı Osmanlıca Risalesi)

مواظع الجهاد والدين لعساكر الموحدين

(Mevâ'izü'l-Cihâd ve'd-Din li-Asâkiri'l-Muvahhidin)

Yazar

Alay Müftüsü Hacı Hafız İzzet Efendi

Dirase ve Transkripsiyon

Dr. Mehmet Emin NAS

Hazırlayan Hakkında | About the Prepared and Edited by

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin Nas, 1991 yılında Şırnak'ta doğdu. 2008 yılında Siirt Anadolu İmam Hatip Lisesi'nden mezun oldu. Lisans eğitimini 2012 yılında Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. Aynı yıl Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimine başladı; ancak eğitimini sürdürmek üzere Ürdün'e intikal etti. Ürdün Üniversitesi'nde 2015 yılında yüksek lisansını, 2021 yılında ise doktora eğitimini tamamladı.

Yüksek lisans ve doktora çalışmalarının ardından 2022 yılında Türkiye'ye dönerek Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Hukuku Anabilim Dalı'nda doktor öğretim üyesi olarak göreve başladı. Hâlen aynı üniversitede akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

Dr. Mehmet Emin Nas was born in 1991 in Şırnak, Türkiye. He graduated from Siirt Anatolian Imam Hatip High School in 2008. He completed his undergraduate studies at the Faculty of Theology at Hitit University in 2012. In the same year, he began his master's studies at Marmara University; however, he later moved to Jordan to continue his academic education. He obtained his master's degree in 2015 and his Ph.D. in 2021 from the University of Jordan.

Following the completion of his graduate studies, he returned to Türkiye in 2022 and was appointed as an Assistant Professor in the Department of Islamic Law, Faculty of Theology, Iğdır University. He currently continues his academic career at the same institution.

Kitap Hakkında

Tevhid Ehli Askerler İçin Cihad ve Dine Dair Öğütler (Osmanlı Son Dönem Alay Müftüsü Hafız İzzet Efendi'nin Cihada Dair Kaleme Aldığı Osmanlıca Risalesi)

Osmanlı Devleti'nin son dönemleri, siyasal, askerî ve toplumsal bakımdan derin krizlerin yaşandığı, devlet yapısının ve kurumlarının ciddi sınamalarla karşı karşıya kaldığı bir süreci ifade eder. Özellikle Balkan Savaşları ile birlikte yaşanan toprak kayıpları ve askerî başarısızlıklar, Osmanlı yönetimini yalnızca stratejik ve idarî düzlemde değil, aynı zamanda toplumun manevî yapısı üzerinde de etkili olacak yeni arayışlara yöneltmiştir. Bu süreçte değişim ve dönüşümün en yoğun biçimde hissedildiği alanlardan biri Osmanlı ordusu olmuş; askerî teşkilat hem yapısal hem de zihinsel olarak yeniden düzenlenmeye çalışılmıştır.

Her ne kadar Osmanlı ordusu tarihsel süreç içerisinde çeşitli reformlara tâbi tutulmuş olsa da, askerî yapının dinî ve manevî karakteri süreklilik arz etmiştir. Bu çerçevede, ordunun manevî motivasyonunu canlı tutmak, askerlerin dinî eğitimini sağlamak ve savaş koşullarında moral desteği sunmak amacıyla farklı dönemlerde çeşitli din görevlileri askerî teşkilat bünyesinde yer almıştır. Yeniçeri Ocağı'nın ilgasından sonra kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye teşkilatında ortaya çıkan alay müftülüğü bu kurumsal sürekliliğin önemli örneklerinden biridir. Alay müftüleri, askerî hiyerarşi içinde belirli bir statüye sahip olup, özellikle vaaz, irşad ve dinî rehberlik görevlerini yerine getirmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde, Balkan Savaşları'nın yarattığı travmatik ortamda görev yapan alay müftülerinden biri olan Hafız İzzet Efendi tarafından kaleme alınan cihada dair risale, Osmanlı askerî düşüncesi ve manevî seferberlik anlayışını yansıtan dikkat çekici bir metin niteliğindedir. Söz konusu risale, askerlere cihad kavramını Kur'an ayetleri, hadisler ve yer yer menkıbeler eşliğinde aktarmayı amaçlamakta; aynı zamanda Balkanlar'da yaşanan gelişmeler üzerinden dönemin tehdit algısını ve muhtemel tehlikeleri gözler önüne sermektedir. Müellifin, mevcut durumla geçmişte yaşanan felaketler arasında kurduğu karşılaştırmalar, metnin uyarıcı ve mobilize edici yönünü güçlendirmektedir.

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nin son döneminde dinî-hukukî yapının

askerî teşkilatla kesiştiği özgün bir kurumsal alanı ele alarak, alay müftülüğü kurumunu tarihî, kurumsal ve metinsel boyutlarıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede önce Osmanlı Devleti'nin son dönemine genel bir bakış sunulmakta; ardından müftülük kavramı sözlük ve terim anlamlarıyla ele alınarak Osmanlı'da müftülük makamının tarihî gelişimi ve müftülerin resmî-gayri resmî fonksiyonları ortaya konulmaktadır. Bu genel zemin üzerinde askerî yapı içerisindeki alay müftülüğü kurumu özel olarak değerlendirilmekte; Alay Müftüsü Hacı Hafız İzzet Bey'in şahsiyeti, görev alanı ve gümüş madalya ile taltifine dair arşiv vesikaları ışığında kurumsal rolü somutlaştırılmaktadır. Cihada dair kaleme alınmış olan risale, ilmî neşir ilkeleri çerçevesinde hazırlanarak tam metin ve transkripsiyonlu bir edisyon halinde okuyucuya sunulmuştur. Metinde yer alan ve çağdaş okuyucu açısından izaha muhtaç görülen kavram ve ifadeler dipnotlarda açıklanmış; bu suretle metnin hem tarihsel arka planının hem de ilmî içeriğinin sağlıklı biçimde anlaşılması hedeflenmiştir. Ayrıca risalenin aslında başlıklandırılmamış bir metin olması sebebiyle, okuyucunun metin içerisindeki konulara daha kolay erişebilmesini teminen tarafımızca uygun görülen yerlerde başlıklandırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh; Osmanlı; Alay Müftüsü; İzzet Bey; Cihad

About the Book

**Mawā'iz al-Jihād wa'l-Dīn li-Asākir al-Muwaḥḥidīn
(The Treatise on Jihad Composed by Hāfız İzzet Efendi,
an Ottoman Late-Period Regimental Mufti)**

The final periods of the Ottoman Empire refer to a phase marked by profound political, military, and social crises, during which the structure of the state and its institutions faced serious challenges. In particular, the territorial losses and military failures associated with the Balkan Wars led the Ottoman administration to seek new approaches not only at the strategic and administrative levels, but also in areas that would affect the moral structure of society. During this period, the Ottoman army was one of the fields in which change and transformation were felt most intensely, as the military organization underwent attempts at both structural and intellectual reorganization.

Although the Ottoman army was subjected to various reforms throughout its historical development, the religious and moral character of the military structure maintained its continuity. In this context, religious officials assumed positions within the military organization in different periods with the aim of sustaining soldiers' moral motivation, providing religious education, and offering moral support under wartime conditions. The institution of the regimental mufti (alay müftüsü: religious jurist appointed to a military regiment), which emerged within the Asākir-i Mansûre-i Muhammediye (the Ottoman regular army established after the abolition of the Janissary Corps), constitutes an important example of this institutional continuity. Regimental muftis held a defined status within the military hierarchy and primarily performed duties related to preaching, guidance, and religious counseling.

The treatise on jihad authored by Hafız İzzet Efendi (Ottoman regimental mufti), one of the regimental muftis who served in the traumatic atmosphere created by the Balkan Wars prior to the First World War, represents a noteworthy text reflecting Ottoman military thought and the understanding of moral mobilization during that period. This treatise aims to convey the concept of jihad to soldiers through Qur'anic verses and Prophetic traditions, occasionally supported by hagiographical nar-

ratives, while also revealing the threat perceptions and potential dangers of the time through developments in the Balkans. The comparisons drawn by the author between the contemporary situation and past disasters strengthen the admonitory and mobilizing character of the text. This study aims to examine a distinctive institutional sphere in which the religious-legal structure intersected with the military organization in the late Ottoman period, by analyzing the institution of the regimental mufti (alay müftülüğü: the office of religious authority within the military) from historical, institutional, and textual perspectives. Within this framework, it first presents a general overview of the late Ottoman period; it then addresses the concept of the muftiship in its lexical and technical meanings, traces the historical development of the office of the mufti in the Ottoman Empire, and outlines the official and unofficial functions of muftis. The treatise composed on the subject of jihad has been prepared in accordance with scholarly editorial principles and is presented to the reader as a complete, fully transcribed edition. Concepts and expressions within the text that may require clarification for the contemporary reader have been explained in the footnotes. In this way, a clearer and more accurate understanding of both the historical background and the scholarly content of the work is intended. Since the original treatise did not contain section headings, editorial headings have been introduced where deemed appropriate in order to facilitate easier access to the material and enhance the reader's navigation of the text.

Keywords: Fiqh (Islamic Jurisprudence); Ottoman Empire; Regimental Mufti (religious jurist assigned to a military unit); Hacı Hafız İzzet Bey; Jihad

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾
[آل عمران ١١٠]

“Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.
İyiliği emredersiniz, kötülükten alıkoyarsınız ve
Allah’a inanırsınız.” (Ali İmran: 110)

Hafız İzzet Efendi:

“Bulduğumuz şu hâl-i esef-i içtimâînin hepsi için bir sebep olduğu gibi, her maraz için de bir devâ olacağını inkâr edemeyiz. Sebep mâlûm... Hülâsası: ¹﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ﴾ Emr-i celîline muhalefetten ibaret... Biz şeriatsız Müslüman olmak istiyoruz. Şeriatsız Müslüman olmanın en ehven âkıbeti işte böyle büyük rezalettir.²... Bazı zâhir ve şeriata muhâlif, sarîh kabahatlerimiz var. Akıl ve insafa mugayir, pek kötü ahlâkımız var: korkaklık, yalan söylemek, tembellik, itaatsizlik ve namaz kılamamak. Bunlar âdeta bize tabiat olmuş...”³

¹ Enfal, 8/60.

² Hafız İzzet Efendi, *Mevâ'izü'l-Cihâd ve'd-Din*, 35,53.

³ Hafız İzzet Efendi, *Mevâ'izü'l-Cihâd ve'd-Din*, 24.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
DİRASE	5
1.1. Osmanlı Devleti'nin Son Dönemine Genel Bir Bakış	7
1.2. Osmanlı Devleti'nde Müftülük Kurumu ve Askerî Yapı İçindeki Alay Müftülüğü	9
1.2.1. Müftülük Kavramı: Sözlük ve Terim Anlamı	10
1.2.2. Osmanlı Devleti'nde Müftülük Makamının Tarihî Gelişimi	11
1.2.3. Müftülerin Resmî ve Gayri Resmî Fonksiyonları Çerçevesinde Alay Müftülüğü	15
1.3. Alay Müftüsü Hacı Hafız İzzet Bey	30
1.3.1. Doğumu ve Ailesi	30
1.3.2. Eğitimi	30
1.3.3. Alay Müftülüğü Dönemi ve Vefatı	32
1.3.4. Eserleri	32
1.4. Cihada Dair Risalesinin Tanıtımı	33
1.4.1. Eserin İçeriği Hakkında Kısa Tanıtım	33
1.5. Müellif İzzet Efendi ve Eseriyle İlgili Bazı Önemli Arşiv Vesikaları	35
İKİNCİ BÖLÜM	
RİSALENİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ	39
MEVÂİZÜ'L-CİHÂDÎ VE'D-DİN Lİ-ESÂKİRİ'L-MUVAHHİDİN	43
2.1. Fezâil-i Cihâd (Bir İki Söz!)	44
2.2. Cenk Şarkısı	48
2.3. Gaza ve Muhârebenin Şartları	55
2.3.1. Hulûs-u Niyet, Uluvv-i Himmet, Sabır ve Mukavemet	55
2.3.2. İstifâde-i Şahsiyeden Mucânib Olmak	63
2.3.3. Her Türlü Meşakkate Sabır Etmek ve Göğüs Germek	68
AH RUMELİ	76

2.3.4. Meydân-ı Gazâda Katiyen Ölümünden Korkmayıp, Şehîd Olacağıın Ümidiyle Daima Düşman Tarafına Gâyet Cesûrâne ve Şecîâne Saldırmak	96
2.4. Şehitlerin Mertebesi	114
2.5. İâne-i Harbiye	127
2.6. Şer'-i Şerîfi Yanlış Anlayan İki Fırka-i Cehîle	131
2.7. Dersin Hitamında ve Asker-i İslâm Harbe Sevk Olunurken Olunacak Du'â	135
Takriz	138
SONUÇ	141
KAYNAKÇA	147
DİZİN	151